

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Disputatæ Dicuntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Quodlibet, IX. Continet Quæstiones VII. Articulos vero XVI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

si; quam eius humanitatem. In utraque tamen contemplanda delectationem inveniunt, unde dicitur Io. 10. Ingredientur, & beati, ad contemplandam diuinitatem Christi: & egredientur ad contemplandam eius humanitatem, & utrobique pascua inuenient, id est delectationem, ut exponitur in libro, de spiritu & anima.

Duas ergo primas rationes concedimus.

Ad illud quod contra obiicitur dicendum, quod ratio illa procedit quantum ad statum viae, in qua nondum sumus Deo perfecte coniuncti: sed oportet nos ad Deum per Christum accedere, sed cum iam Deo in beatitudine coniuncti erimus, per prius intendemus Christi diuinitati, quam eius humanitati.

¶ Finit quodlibet octauum.

INCIPIT QVOLIBET NONVM.

QUESTIO PRIMA.

VAESITVM est primo de capite Christo, deinde de membris. De Christo, quaesitum est tripliciter.

¶ Primo, Quantum ad naturam diuinam.

¶ Secundo, Quantum ad unionem humanae naturae ad diuinam.

¶ Tertio, Quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris continetur.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus possit facere infinita esse actum.

1. p. q. 25. ar. 3. o. & 5.

Circa primum quarebatur, utrum Deus possit facere infinita esse actum. & uideretur quod non. Deus enim potest facere aliquid maius omni eo quod facit, quia eius potentiam non adaequat opus ut dicit Hugo de S. Victo. sed infinito in actu non potest esse aliquid maius, ergo non potest esse quod Deus faciat infinitum in actu.

ar. 216. a. l. p. q. 26. a. 3. ar. 160. ad 4.

SED CONTRA. Deus potest plus facere, quam homo possit dicere, vel cogitare, secundum illud Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne uerbum: sed homo potest dicere esse infinitum in actu, & et cogitare, cum quidam philosophi hoc posuerint, ut patet in 3. phisic. ergo Deus potest facere infinitum in actu.

Hex. c6. 37.

RESPON. Dicendum, quod cum dicitur, Deum non posse aliquid facere, hoc non est pro defectum diuinæ potentiae, sed pro impossibilitatem que importatur in factum. Quod quidem contingit dupliciter. Uno modo, quia repugnat factum in quantum est factum, sicut dicimus Deum non posse facere aliquam creaturam que se in esse conseruet, quia ex hoc ipso quod res aliqua ponit habere superiorem, ponit etiam indigere conseruatore, cuiusdem sit causa esse di rem, & conseruans rem in esse. Alio modo, quia repugnat huic factum in quantum est hoc factum, sicut si dicamus, Deum non posse facere equum rationale esse. Esse enim rationale, quauis non repugnet factum in quantum est factum, tamen hoc factum, scilicet esse rationale repugnat omni equo in quantum est equus, in cuius definitione cadit irrationale. Quidam autem dicunt, quod Deus non potest facere esse infinitum in actu, quia esse infinitum repugnat factum in quantum est factum. Est enim contra rationem creature,

vt creatorem adaequet, quod oportet ponere, si esset in aliqua creatura infinita. Infinitum enim infinito maius non est: sed illud non uideretur rationabiliter dici. Nihil enim prohibet illud quod est infinitum per unum modum superari ab eo quod est infinitum pluribus modis: sicut si esset aliquod corpus infinitum secundum longitudinem, finitum uero latitudine, esset minus corpore longitudine & latitudine infinito. Dato autem quod Deus faceret aliquod corpus infinitum actu, corpus quidem hoc esset infinitum quantitate dimensionum, sed de necessitate haberet naturam speciei terminatam, & esset imitatum ex hoc ipso, quod esset res naturalis, unde non esset equale Deo, cuius esse & essentia est modis omnibus infinita. Alij uero dicunt, quod esse infinitum in actu secundum aliquem modum non repugnat factum, in quantum factum, neque huic factum in quantum est hoc factum quod est ens in actu: aliquo uero modo repugnat enim in actu esse infinitum. Et haec est opinio Almagelis. Distinguit enim duplex infinitum, scilicet infinitum per se, & infinitum per accidens, cuius distinctionis intellectus hinc accipi potest, quod cum infinitum per se paliter in quantitate inueniatur, ut dicitur in 1. phisic. quantitas in qua infinitum consistit, habeat tamen multitudinem, cuius unaquaque pars ab altera dependeat, & certum ordinem habeat, ita quod unaquaque pars illius multitudinis requiratur per se, tunc infinitum in tali quantitate consistens dicitur infinitum per se: sicut patet in hoc quod baculus mouetur a manu, manus a lacertis & neruis qui mouentur ab anima: quod si in infinitum procedunt, ut sanima ab alio moueatur, & sic deinceps in infinitum, uel baculus aliquid aliud moueat, & sic deinceps in infinitum, erit multitudo illorum mouentium & motorum per se infinita. Si uero quantitas in qua consistit infinitum, resultet ex aliquibus pluribus, qui eundem ordinem seruent, & quorum numerus non requiratur nisi per accidens, tunc erit infinitum per accidens: sicut si aliquis fabricer cullellum faciat, ad cuius constitutionem multis martellis indigeat, ex hoc quod unus post alium frangitur, & unus succedit in locum alterius eundem ordinem tenens, si talis multitudo in infinitum excreseat, dicitur infinitum per accidens, & non per se. Accidit enim fabrilis operi martellorum infinita multitudo, cum per unum martellum si duraret, aequaliter posset expleri sicut per infinitos. Dicitur ergo quod infinitum per se repugnet quod est esse in actu, eo quod oportet in his que per se ordinem habent, compleri postremum, nisi per comparationem quodammodo omnium priorum: & sic ad unum constituendum requireretur infinitorum ordinata influentia, si esset aliquid infinitum per se, & ita nunquam posset compleri, cum infinitum sit transire: sed infinitum per accidens in eo non repugnat ei quod est esse in actu, cum una pars multitudinis ab altera non dependeat, unde secundum hoc nihil prohibet esse infinitum in actu, sicut Almagelis dicit in sua meta. aias rationale hominum defunctorum esse infinitas in actu, eo quod ponit generationem hominum ab aeterno fuisse, et aias post mortem corporum renouere, & secundum hanc opinionem Deus posset facere infinita, uel infinitum in actu, et si non inueniat in natura infinitum in actu. Sed contra Thomas, metaphisic. 1. in actu esse non potest neque infinitum per se, neque infinitum per accidens. In potentia uero inuenit infinitum per accidens. In potentia uero inuenit infinitum per se, & sic secundum esse infinitum esse non repugnat ei quod est esse in actu, & hoc uerum esse uidetur.

uidetur. Non enim potest esse actu in rerum natura aliquid non specificatum ad diuersas species indifferenter se habens. Quamuis enim intellectus concipiat animal non specificatum rationali, uel irrationali differentia, non tamen potest esse actu animal, quod non sit rationale, uel irrationale: unde secundum Philosophum, non est in genere, quod non est in aliqua eius specie. Vnaquaque uero quantitas specificatur per certam terminationem quantitatis, sicut multitudinis species sunt duo, & tria, & sic de aliis, & magnitudinis species sunt bicubitum & tricubitum, & huiusmodi, uel secundum aliquam determinatam mensuram: unde in possibile est sic inueniri aliquam quantitatem in actu, quod non sit propriis terminis limitata. Cum autem infinitum congruat quantitati, & dicatur infinitum per termini remotionem, impossibile erit infinitum esse in actu: pro quo dicit Philosophus in 3. Physic. quod infinitum est sicut materia nondum specificata, sed sub priuatione existens, & quod se habet magis in ratione partis & contenti, quam totius & continentis, & ideo sicut Deus non potest facere equum rationalem, ita non potest facere ens actu esse infinitum.

7e.com. 57.

Vnde primum concedimus, quia uerum concludit, quamuis non recte concludat, eo quod si ponatur Deum facere aliquid infinitum secundum unum modum, adhuc potest aliquid infinitum facere in alio ordine, sicut si posset facere infinitos leones, infinito enim non est aliquid maius in illo ordine quo est infinitum: sed secundum alium ordinem nihil prohibet aliquid esse aliud maius infinito, sicut numeri pares sunt infiniti, & tamen numeri pares & impares simul accepti sunt plures numeris paribus.

Ad illud uero quod in contrarium obijcit dicendum, quod uerbum intellectus non solum dicitur quod profertur, sed quod mente concipitur: quod autem sibi ipsi est repugnans, mente concipi non potest, quia nullus potest intelligere contradictoria esse simul uera, ut probatur in 4. metaph. unde cum esse infinitum repugnet ei quod est esse actu, hoc non est uerbum, unde non est infinitum in actu, & ideo non sequitur quod sit Deo possibile. Philosophi autem qui posuerant infinitum esse in actu, propriam uocem ignorauerunt.

QVÆSTIO II.

DEINDE quærebatur de Christo quantum ad unionem humanæ naturæ cum diuina.

Et circa hoc quærebantur tria.

- ¶ Primo, Vtrum in Christo sit una hypostasis trinitatis.
- ¶ Secundo, Vtrum sit in eo unum tantum esse.
- ¶ Tertio, Vtrum sit in eo una tantum filiationis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo sint plures hypostases.

ar. c. 6. & ad 1. & 3. p. q. 2. a. 3. o. & ar. 6. & n. c. & vn. 20. & opus 3. cap. 28. e.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod in Christo sint plures hypostases. Vnio enim animæ ad corpus præsupponitur ad assumptionem, quia Christus humanitatem, siue humanam naturam assumpsit, quæ cum sit forma totius, dicitur aliquid compositum ex anima & corpore: sed anima & corpus unita faciunt hypostasis hominis. ergo hypostasis in humana natura præintelligitur assumptioni: sed omne quod præintelligitur assumptioni, potest dici esse assumptum. ergo hypostasis uerbi assumpsit hypostasis hominis, & sic

A sunt duæ hypostases in Christo.

¶ 2. Præter. Corpus quod præintelligitur assumptioni est assumptibile: sed corpus non est assumptibile nisi ut unitum animæ rationali, non enim dicitur corpus inanimatum esse assumptibile. ergo unio animæ & corporis præintelligitur ad assumptionem humanæ naturæ, & sic idem quod prius.

¶ 3. Præter. Medium unionis præsupponitur ad unionem: sed gratia est medium unionis humanæ naturæ ad diuinam personam, unde dicitur gratia unionis. ergo præsupponitur ad unionem: gratia autem non potest intelligi nisi in anima, anima autem non intelligitur esse antequam corpori uniatur, quia creando infunditur, & infundendo creatur. ergo oportet præintelligi unionem animæ cum corpore ad unionem humanæ cum diuina, & sic idem quod prius.

¶ 4. Præter. Humanitas est quædam forma substantialis: omnis autem forma substantialis requirit aliquid quod per ipsam informetur, non autem potest dici quod hypostasis, uel suppositum æternum informetur per aliquam formam creatam. ergo oportet in Christo ponere aliquid suppositum, uel hypostasis creatam, quæ humanitate informetur, & sic in Christo erunt duæ hypostases, hypostasis scilicet uerbi, & hypostasis hominis.

C SED CONTRA. Ea quæ sunt aduicem disparata, non predicantur de se inuicem, nisi per hoc quod conueniunt in uno supposito, sicut dicimus, quod album est dulce pro unitate subiecti: sed diuina natura & humana sunt naturæ penitus disparatæ, predicantur autem de se inuicem in concreto, dicimus enim, Deus est homo, & homo est Deus. ergo est ibi unum suppositum tantum, & una hypostasis. Si dicatur, quod predicantur de se inuicem pro hoc quod conueniunt in una persona, non per hoc conueniunt in uno supposito, uel hypostasi una, sicut dicimus album est dulce.

Contra, Persona non addit supra hypostasis, uel suppositum nisi aliquid accedens, si proprietatem ad dignitatem pertinentem. si ergo in Christo esset una persona, & non unum suppositum, uel hypostasis, diuina natura, & humana essent in ipso unite solum in accidente, quod falsum est.

D RESPON. Dicendum, quod secundum opinionem secundam, quam magister in 6. dist. tertij libri sententiarum ponit, quæ est eorum opinio modernorum, & alijs multo uerior & securior, in Christo est unum suppositum tantum, & una tantum hypostasis, sicut & persona una. Oportet namque nos secundum doctrinam fidei ponere unam rem subsistentem in duabus naturis, diuinam, scilicet & humanam, alias non posset dici, quod unus esset dominus Iesus Christus secundum sententiam Apostoli. ad Cor. 8. Vnde, & Nestorius fuit damnatus propter hoc, quod Christum præsumpsit diuidere, duas introducens personas. Illud autem quod est subsistens in natura, est aliquid indiuiduum & singulare. Vnde unitas Christi, in qua due nature ununtur, attribuitur da est alicui nomini pro quo singularitas designatur. Nominum autem que singularitatem designant, quodammodo significant singularitatem in quolibet genere entis, sicut hoc nomen singulare, & particulare, & in diuiduum, quia hæc albedo est quoddam singulare, & particulare, & indiuiduum: nam uniuersale & particulare circumueit omne genus. Quædam uero significant singulare solum in genere substantiæ, sicut hoc nomen hypostasis, quod significat indiuiduam substantiam: & hoc nomen persona, quod significat substantiam indiuiduam rationis nature, & similiter hoc nomen suppositum, uel res nature, quorum nullum de hac albedine

Quodlib. S. Tho. H 3 po-

potest predicari, quamvis hæc albedo sit singularis, eo quod unum quodque eorum significat aliquid ut subsistens: accidentia vero non subsistunt. Partes vero substantiarum quamvis sint de natura subsistentium, non tamen per se subsistunt, sed in alio sunt, unde etiam prædicta nomina de partibus substantiarum non dicuntur. Non enim dicimus quod hæc manus sit hypostasis, vel persona, vel suppositum, vel res natura, quamvis possit dici quod sit quoddam individuum, vel particulare, vel singulare, quæ nomina de accidentibus dicuntur: non autem potest dici, quod humana natura in Christo, vel aliqua pars eius sit per se subsistens. Hoc enim unioni repugnet, nisi poneremus unionem in quid, & non simpliciter: sicut unioitur lapides in æro, vel duo homines per affectum amoris, vel per aliquam imitationis similitudinem, quæ omnia dicimus esse unum secundum quid, & non simpliciter. Quod non est simpliciter unum & per se subsistens nihil continet actu per se subsistens, sed forte in potentia, unde servata veritate unionis naturarum in Christo, oportet ponere sicut unam personam, ita unam hypostasim, & unum suppositum, & unam rem duarum naturarum: sed ipsam humanam naturam in Christo nihil prohibet dicere esse quoddam individuum, aut singulare, aut particulare, & similiter quaslibet partes humanæ naturæ, ut manus, & pedes, & ossa, quorum quodlibet est quoddam individuum, non tamen quod de toto predicatur: quia nullum eorum est individuum per se subsistens, sed individuum per se subsistens, vel singulare, vel particulare, quod predicatur de Christo est unum tantum. Unde possumus dicere in Christo esse plura individua, vel singularia, vel particularia; non autem possumus dicere Christum esse plura individua, vel singularia, vel particularia, sed plures hypostases, vel supposita non possumus dicere in Christo esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex unione anime & corporis constituitur & homo, & humanitas, quæ quidem duo hoc modo differunt, quod humanitas significatur per modum partis, eo quod humanitas dicitur, quia homo est homo, & sic præ se significat essentialia principalia speciei, per quæ hoc individuum in tali specie collocatur, unde se habet per modum partis, cum præter huiusmodi principia multa alia in rebus nature inveniuntur: sed homo significatur per modum totius. Homo enim dicitur habens humanitatem, vel subsistens in humanitate sine præcisione quorumcumque aliorum supvenientium essentialibus principijs speciei: quia per hoc quod dico, habens humanitatem, non præcitur qui habet colorem, & quantitatem, & alia huiusmodi. Secundum ergo secundam opinionem prædictam unioni humanæ naturæ ad divinam præsupponitur unio anime & corporis secundum quod constituit humanitatem, non secundum quod constituit hominem. Illud enim quod in Christo est constitutum ex anima & corpore tamen quod unione præsupponitur, non est totum quod per se subsistit, sed aliquid eius, & ideo non potest signari, ut homo, sed ut humanitas: unde oportet dicere, quod in ipsa unione humanæ naturæ ad divinam quasi in termino assumptionis, intelligatur primo in Christo ratio hominis, quia tunc in primo intelligitur ut res per se subsistens completa, & in hoc differt ab aliis duabus opinionibus. Nam prima opinio ponit, quod unio anime ad carnem præsupponitur, secundum intellectum assumptioni humanæ naturæ, non secundum solum hoc quod constituit humanitatem, sed et secundum quod constituit hominem, dicitur enim hominem esse

assumptum. Tertia vero opinio ponit, quod nec est in termino assumptionis intelligitur anima corpori unita nec ad constituendum hominem, nec ad constituendam humanam naturam dicitur enim humanam naturam summi multipliciter, per partibus eius, anima & corpore, cum dicamus humanam naturam assumptam a verbo ut patet, quod nec vere dicitur Christum esse hominem, nec vere ponit humanam naturam in Christo, & ideo est tanquam hæretica condemnata.

AD SECUNDVM dicendum, quod corpus unitum anime præintelligitur assumptioni humanæ naturæ. Unitum autem dico unione constitutive humanitatem, non autem unione constitutive hominem.

AD TERTIUM dicendum, quod gratia habitualis non intelligitur, ut medium unionis, quod secundum intellectum præcedit unionem: nec est medium quod causat unionem, vel unitivatem, sed medium quod facit ad congruitatem unionis, sicut decora velis facit ad congruitatem conjunctionis matrimonialis. Et similiter scientia & omnes alie perfectiones Christi possent dici medium unionis, & pro tanto gratia habitualis Christi potest dici gratia unionis. Verius tamen patet, quod gratia unionis dicitur vel ipsa gratuita Dei voluntas, quæ gratis nullis meritis præcedentibus unionem fecit, vel potius ipsum donum gratis datum humanæ naturæ, quod est esse in divina natura. Si tamen anima unita corpori præintelligatur ad assumptionem, solvendum est ut prius.

AD QUARTVM Dicendum, quod humanitas non est forma partis quæ dicitur forma quia informat aliquam materiam, vel subiectum, sed est forma totius, in qua suppositum naturæ subsistit: unde non oportet ponere quod hypostasis increata informetur humanitate, sed quod subsistit in ea.

ARTICVLVS III.

Utrum in Christo sit unum tantum esse.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod in Christo non sit unum tantum esse. Vnde dicitur secundum Philosophum in 2. de anima unum esse esse esse in Christo non est tantum unum uterque, cum duplex sit in eo vita, creata scilicet vita, quæ unit corpus per animam, quæ morte privatur: & vita increata, quæ vivit per seipsum, ergo nec in Christo est tantum unum esse.

¶ 2. Præ. Sicut esse est suppositi, ita & opatio: sed unitas suppositi non facit quin in Christo sint plures operationes, ergo nec faciet quod in Christo sit tantum unum esse.

¶ 3. Præ. Generatio est mutatio ad esse esse in Christo est quædam generatio temporalis de qua Matthæi. Christi autem generatio sic erat, quæ non potest terminari ad esse æternum, ergo terminatur ad aliquid esse temporale & æternum, ergo in Christo est duplex esse, cum in ipso maxime sit esse increatum.

¶ 4. Præ. Vnicuique est attribuendum esse, de quo conveniunt queri potest, an est: sed de humana natura potest queri, an est, ergo humana natura hæc esse proprium in Christo, & sic est in eo duplex esse, cum sit humana natura esse habeat.

SED CONTRA. Quæcumque sunt distincta in esse, sunt in supposito distincta: sed in Christo est unum tantum suppositum, ergo & unum tantum esse.

RESPON. Dicendum, quod esse dupliciter dicitur, ut patet per philosophum in 5. met. & in quadam glo. Orig. super principium Ioan. Vno modo, secundum quod est copula verbalis significans compositionem cuiuslibet enumerationis, quæ manna facit, unde hoc esse non est aliquid in se

D. 729.

G

H

I

K

rum natura, sed tantum in actu animæ componē-
tis & diuidentis, & sic esse attribuitur omni ei de
quo potest propositio formari, siue sit ens, siue pri-
uatio essis: dicimus enim cæcitate esse. Alio mo-
do esse dicitur actus entis in quantum est ens, id-
est, quo denominatur aliquid ens actu in rerū na-
tura, & sic esse non attribuitur nisi rebus ipsis, que
in decem generibus continentur, unde ens a tali
esse dictum per decem genera diuiditur: sed hoc
esse attribuitur alicui dupliciter. Vno modo, ut si-
cut ei quod proprie, & vere habet esse, uel est, &
sic attribuitur soli substantiæ per se subsistenti, vn-
de quod uere est, dicitur substantia in 1. phys. Om-
nia uero quæ non per se subsistunt, sed in alio, &
cum alio, siue sint accidentia, siue formæ substan-
tiales, aut quælibet partes non habet esse, ita ut ip-
sæ uere sint, sed attribuitur eis esse. Alio modo, i-
ur quo aliquid est, sicut albedo dicitur esse, non quia
ipsa in se subsistat, sed quia ea aliquid habet esse albū.
Esse ergo proprie & uere non attribuitur nisi rei per
se subsistenti, huic aut attribuitur esse duplex. Vnū
scilicet esse relutans ex his, ex quibus eius unitas
integratur, quod propriū est esse suppositi substan-
tiale. Aliud esse est supposito attributum præter ea
quæ integrant ipsam, quod est esse superadditum,
scilicet accidentale, ut esse album attribuitur Sorti
cum dicitur, Sortes est albus. Quia ergo in Christo po-
nimus unam rem subsistentem tantum, ad cuius in-
tegritatem concurrunt etiam humanitas, quæ unum
suppositum est utriusque nature, ideo oportet di-
cere quod esse substantiale, quod proprie attribuitur
supposito in Christo, est unum tantum, habet aut
unitatem ex ipso supposito, & non ex naturis. Si ta-
men ponatur humanitas a diuinitate separari, tunc
humanitas suum esse habebit aliud ab esse diuino.
Non enim impeditur quia proprium esse haberet, ni-
si hoc quod non erat per se subsistens, sicut si arca
esset quoddam individuum naturale ipsa tota non
haberet nisi unum esse, quælibet tamen partium eius
ab arca separata proprium esse habebit. & sic patet
quod secundum opinionem secundam oportet di-
cere quod in Christo est unum esse substantiale, secundum
quod esse est suppositi proprie, quæuis sit in eo mul-
tiplex esse accidentale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uiuere dicitur esse
quoddam specificatum per speciale essendi prin-
cipium, & ideo diuersitas uitæ consequitur diuer-
sitate principiorum uiuendi, sed magis respicit
ad suppositum subsistens.

AD II. dicendum, quod operatio suppositi non est
de integritate unitatis eius, sed consequitur eius
unitate, unde unius suppositi inuenimus multas
operationes secundum diuersa operationum prin-
cipia, quæ supposito insunt, sicut homo aliud opera-
tur lingua & manu: sed esse est id in quo funda-
tur unitas suppositi, unde esse multiplex præiudi-
cat unitati essendi.

AD III. dicendum, quod generatio tempora-
lis terminatur non ad esse suppositi æterni, ut sim-
pliciter per eam esse incipiat, sed quod incipiat esse
suppositum habens illud essentia suppositi huma-
næ nature.

AD QVARTVM dicendum, quod obiecto illa præ-
cedit de esse quod in actu animæ consistit, quia an
est, etiam de cæcitate queri potest.

ARTICVLVS III.

Verum in Christo sit tantum una filiatio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod in
Christo non sit nisi una filiatio. Multiplicata. n.

A causa multiplicatur effectus; sed natiuitas est causa
filiationis. ergo cum in Christo sint duæ natiuita-
tes, erunt etiam duæ filiationes.

¶ 1. Præ. Impossibile est idem similiter manere, &
corrupti: sed supposito quod beata Virgo ante
Christi mortem mortua fuisse, corrupta esset filia-
tio, quia filius matris dicebatur, maneret tamen fi-
liatio æterna, quæ diceret filius patris, ergo alia filia-
tione dicitur Christus filius patris, & alia filius matris.

Sed diceret, quod est alius respectus, sed non alia
filiatio. Contra Filius est relatiuum secundum esse
& non tantum secundum dici: sed hominū modi rela-
tiua secundum Philosophum in præd. camētis, sunt
quorum esse est ad aliud se habere. ergo esse filia-
tionis est esse respectus quo refertur ad aliud, & ita
si sunt plures respectus, sunt plures filiationes.

¶ 3. Præ. In relatione nihil inuenitur nisi respectus
& causa, siue fundamentum respectus, sicut unitas
quantitatis est fundamentum relationis, quæ est æ-
qualitas; sed respectus sunt diuersi, quibus Christus
refertur ad patrem & matrem, fundamenta enim
horum respectuum, siue causæ, sunt diuersæ, scilicet ipse
natiuitates, nam filiatio est relatio originis. ergo
sunt plures filiationes in Christo.

SED CONTRA. Filiatio est relatio persona-
lis, sed in Christo est una tantum persona. ergo una
tantum filiatio.

C. RESPON. Dicendum, quod in Christo est una tan-
tum filiatio secundum rem, quamuis sint plures
respectus relatiui secundum rationem.

Ad cuius euidentiam sciendum est, quod in hoc
differt ad aliquid ab aliis generibus, quod alia gene-
ra ex propria sui ratione habent quod aliud sint, si-
cut quantitas ex hoc ipso quod est quantitas, aliqd
ponit, & similiter est de aliis: sed ad aliquid ex pro-
pria sui generis ratione non habet quod ponat ali-
quid, sed ad aliquid, unde inueniuntur quedam
ad aliquid, quæ nihil sunt in rerum natura, sed in
ratione tantum, quod in alijs generibus non cōtin-
git: & quamuis aliquid ex ratione sui generis non
habeat quod ponat aliquid, non tamen etiam habet
ex ipsa generis ratione quod nihil ponat, quia
sic nulla relatio esset aliquid in rerum natura, unde
ad aliquid non esset vnū de decem generibus, ha-
beret autem relatio quod sit aliquid reale, ex eo quod
relationem causat. Cum enim in aliquo inuenitur
aliquid reale, per quod alterum dependeat & com-
paretur, tunc dicimus realiter comparari, uel de-
pendere, uel referri, sicut æqualitas relatio realis po-
nitur ex uirtute quantitatis, quæ æqualitatem causat.
Quia uero ex eodem res habet esse & unitatem,
ideo realis unitas relationis pensanda est ex ipso
relationis fundamento, uel causa, ut quia una est
quantitas, per quam pluribus sum equalis, in me
non est nisi una relatio realis æqualitatis habens re-
spectum ad plures.

Similiter, quia una natiuitate ex patre & matre
genitus fuit, una filiatione reali dicitur filius utrius-
que, quamuis multiplicentur respectus: sed in Chri-
sto non possumus dicere unam causam esse filia-
tionis, secundum quod refertur ad patrem, & ma-
trem, cum sint duæ natiuitates penitus disparatæ;
unde si esset aliquid quod filiationem tempora-
lem posset recipere quasi subiectum, oporteret
ponere in Christo plures filiationes. Nunc au-
tem filiatio est talis relatio, quæ non potest habe-
re pro subiecto nisi ipsum suppositum: in Chri-
sto autem non est nisi suppositum æternum,
quod quidem non potest esse subiectum alicuius
Quo dicitur S. Tho. H 4 tem-

Te. com. 17.

art. 2. & 3. p. 1.
155. n. 5. o.

temporalis relationis. Quæcunque enim relationes temporales de aliquo æterno dicuntur, sunt relationes rationis, & non rei: unde filiationis, quæ Christus refertur ad matrem, non est realis relatio, sed rationis tantum, sicut & cætera quæ dicuntur de Deo ad creaturas. Non enim potest dici quod subiectum filiationis sit suppositum æternum, ratione humanæ nature, vel alicuius partis eius, sicut dicitur suppositum in mortis, vel passionis: quia sic ipsa humana natura, vel pars eius, esset primum subiectum filiationis, & denominaretur per ipsas, sicut contingit & de aliis accidentibus, quæ attribuntur Christo ratione humanæ nature. Filiationis vero nunquam denominatur nisi ipsum suppositum, nec potest aliud pro subiecto habere. Nihil tamen prohibet aliquas reales relationes inesse Christo ad Virginem, sicut cum dicimus, corpus Christi est originatum ex Virgine: sed ista relatio non habet rationem filiationis, nisi poneremus secundum primam opinionem, suppositum æternum esse aliud in Christo a creato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex natiuitate temporalis non innascitur filiationis realis, sed rationis tantum, quamuis Christus realiter sit filius Virginis: sicut Deus realiter est Dominus creature, quamuis in eo Dominum non sit relatio realis. Dicitur enim realiter Dominus propter realem potestatem, & sic dicitur Christus realiter filius virginis propter realem natiuitatem.

AD SECUNDVM dicendum, quod respectus relationis dependet ex termino ad quem aliquid refertur, & ideo destructo termino, respectus aufertur, sed tamen filiationis realis ad patrem remanet in Christo, etiam supposita morte matris.

AD TERTIVM dicendum, quod in illa philosophi descriptione, esse ponitur pro ratione essendi, secundum quod definitio dicitur realis secundum genus, quod est esse: unde non oportet quod habeat esse relatio ex respectu, sed ex causa respectus: ex respectu vero habet propriam rationem generis, vel speciei.

AD QVARTVM dicendum, quod quamuis sit respectus filiationis diuersus, & causa filiationis diuersa, sed tamen filiationes non possunt esse duæ, ratione iam dicta.

QVÆSTIO III.

ARTICVLVS V.

Utrum in Christo sint accidentia sine subiecto.

ar. a. c. & 3.
di. 8. ar. 5. ad
2. & ar. 225.
183.
3. p. q. 75. ar.
5. o. & q. 70.
2. 1. o. & 4. d.
11. q. ar. 9.

DEINDE queritur de Christo quantum ad species, sub quibus in sacramento altaris constituitur, utrum scilicet sint ibi accidentia sine subiecto: & uidetur quod non. Deus enim non potest facere contradictoria esse simul, uera: hoc autem esset, si ab aliquo remoueretur id quod est de sua definitione, cum ergo in definitione accidentis cadat esse in subiecto, quia accidentis esse est inesse, uidetur quod Deus non possit facere accidentia sine subiecto.

¶ 2. Præterea de eodem predicatur definitio & definitio, sed ens per se est definitio, vel descriptio substantie. Si ergo in sacramento altaris accidentia sunt per se non in subiecto, sequitur quod sint substantie, quod est absurdum.

¶ 3. Præterea, ex accidentibus non potest generari substantia: sed uideamus ex illis speciebus generari uermes & cineres, quod constat non generari ex corpore Christi, ergo accidentia non sunt ibi sine subiecto.

Sed diceret, quod generantur miraculose. Sed contra. Miracula ordinantur ad edificationem fidei: sed est scandalum, quod uermes exinde generentur, ergo non fit miraculose.

¶ 2. Præterea in sacramento altaris nihil debet esse inordinatum: sed contra ordinem quem Deus rebus impoluit, est accidens esse sine subiecto.

SED CONTRA. Sensus non decipitur in proprio sensibili, secundum Philosophum in 2. de anima: sed sensus iudicat sibi esse colorem, & saporem, & alia huiusmodi, ergo hæc accidentia sunt uere ibi, non autem sunt in corpore Christi sicut in subiecto, nec iterum in aere, cum neutrum sit natura effecti talibus accidentibus, ergo accidentia sunt ibi sine subiecto.

RESPON. Dicendum, quod accidentia sunt ibi sine subiecto, quod qualiter esse possit, hinc considerandum est, quia in omnibus causis ordinatis, secundum Philosophum in libro de causis, prima causa uehementius imprimitur in causam causam secundam, quam etiam causa secunda, unde fit ut causa prima non retrahat operationem suam ab effectu, & postquam causa secunda retraxit, ut dicitur ibidem in commento. Vniuersalis autem causa & prima omnium entium Deus est, non solum substantiarum, sed etiam accidentium. Ipse enim est creator substantiarum & accidentis, sed etiam procedunt ex eo quodam ordine. Nam mediis substantiæ principis accidentia producantur, unde secundum naturam ordinem accidentia a principis substantiæ dependent, ut sine subiecto esse non possint, tamen per hoc non excluditur, quin Deus quasi causa prima possit a accidentia in esse seruare substantiam remotam, & per hunc modum accidentia miraculose sunt in sacramento altaris sine subiecto, uirtute scilicet diuina ea tenentia esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod cum dicitur, Accidentis esse, est in esse, vel qualitercumque ponat subiectum in definitione accidentis, intelligitur esse definitio per additionem, ut probatur in 7. mecap. Et dicitur aliquid, quod est extra essentiam definitionis, sicut natus ponitur in definitione simi, hoc autem est propter naturalem dependentiam accidentis a subiecto, sed hoc non impeditur Deus potest accidentia sine subiecto conseruare, nec tamen sequitur contradictoria simul esse uera, quia subiectum non est de substantia accidentis.

AD II. dicendum, quod secundum Auicennam suam metaphysicam esse non potest poni in definitione alicuius generis & speciei, quia omnia particularia uniuertur in definitione generis, vel speciei, cum tamen genus, vel species non sint secundum unum esse in omnibus, & ideo hæc non est uera definitio substantie. Substantia est quod per se est, vel Accidentis est quod est in alio: sed est circuli locutio ueræ descriptionis, quæ talis intelligitur, Substantia est res, cuius nature debetur esse non in alio: Accidentis uero est res, cuius nature debetur esse in alio. Unde patet quod quamuis accidentis miraculose sit non in subiecto, non tamen pertinet ad definitionem substantie. Non enim per hoc eius nature debetur esse non in alio, nec egreditur definitionem accidentis, quia adhuc natura eius remanet talis, ut ei debeatur esse in alio.

AD III. dicendum, quod de his quæ generantur ex speciebus, ut uermibus, uel cineribus, aut aliquibus huiusmodi, sunt duæ opinioniones magis probabiles, quarum una est,

est, que dicitur substantia panis redit, ex qua possunt talia generari. Sed haec opinio videtur impropietatem continere propter duo, nisi debito modo intelligatur. Primo, quia non potest esse quod iterum sit ibi substantia panis. Aut non ponentur ibi esse substantia panis iterato speciebus manentibus, & sic cum corpus Christi tandem sit sub sacramento, quando species manent, sequitur quod aliquando erit ibi simul corpus Christi, & substantia panis, quod non suffinet ratio. Aut hoc erit destructis speciebus, & hoc iterum est inconueniens, ut substantia panis sit sine proprijs accidentibus panis. Secundo, apparet in proprijs propter nomen reditus. Si aliquid est in alterum conuersum, non potest dici redire, nisi illud reconuertatur in ipsum. Substantia autem panis non est annihilata, sed transubstantiata in corpus Christi. Unde non potest intelligi, quod substantia panis redeat, nisi corpus Christi reuertatur in panem, quod est absurdum: unde si debet ista opinio suffineri, intelligenda est per substantiam panis materia panis, non quod redeat quae prius erat, sed quod destructis speciebus aliqua materia deo ibi prouideatur vel per creationem, vel quocumque alio modo, ex qua possit huiusmodi corpus generari. Alia vero opinio est planior, ut dicatur quod illis accidentibus sicut datum est per se subsistere diuina uirtute, similiter datum esse ut agant, & ex eis fiat quicquid fieret ex substantia panis, ut quicquid ageret, si maneret, & hoc uertente nutrimenti, & uermes, uel cineres exinde generantur.

Q V A E S T I O N I I I . De angelis.

De angelis queritur de membris Christi. Et primo, De angelis, scilicet de hominibus.

De angelis queruntur quinque: Primo, Quantum ad naturam ipsorum, utrum sint compositi ex materia & forma.

Secundo, Quantum ad cognitionem, utrum simul in actu possint esse in cognitione in actum & uersu spertina, id est, utrum simul cognoscant res in propria natura, & in uerbis.

Tertio, Quantum ad meritum uoluntatis, utrum scilicet poterunt eodem actu charitatis mereri fructum, & scilicet, utrum in actu charitatis.

Quarto, Quantum ad motum, utrum moueantur in instanti.

Quinto, Quantum ad effectum, utrum possint imprimere, uel aliquid facere in illis corporalibus.

Articulus I. De angelis, utrum sint compositi ex materia & forma.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod angelus sit compositus ex materia & forma. Augustinus enim dicit in li. de mirabilibus sacrae scripturae. Om-

nipotens. Dens ex materia informi, quam prius condidit, corporalium & incorporealium, sensibilem & insensibilem, intellectualem & intellectu carentium multiformes species diuisit: angeli autem sunt intellectuales & incorporei, ergo habent materiam de sui compositione.

¶ 2 Prater. Boet. dicit in lib. de unitate, & vno. Quidam est vnum conuentione simplicium, ut angelus & anima, quorum vnum quodque est unum conuentione materiae, & forma, & sic idem quod prius.

¶ 3 Prater. Omne quod est in genere, habet genus, & differentiam: genus autem secundum Auicennam in sua materia sumitur ex natura materiae, differentia vero ex natura formae, ergo omne quod est in genere, est compositum ex materia & forma: angelus autem est in genere substantiae, cum sit substantia habens speciem limitatam, ergo angelus est compositus ex materia & forma. Sed diceret, quod differentia angeli non sumitur ex forma, sed ex formalibus, quod est ipsum esse angeli. Contra. Differentia cuiuslibet rei est de essentia, & intrat definitionem ipsius: sed in omni creatura esse est aliud ab essentia eius, nec intrat definitionem eius, ut Auicenna dicit: ergo differentia angeli non potest sumi ex se ipso.

¶ 4 Prater. Idem ostenditur, quando impossibile est esse plura summa bona, quia oportet ea in aliquo conuenire, cum vtrumque sit summum bonum, & in aliquo differre, alias non essent plura, & sic essent composita: sed constat esse plures essentias angelicas, ergo oportet eas in aliquo conuenire, & in aliquo differre, & sic oportet eas esse compositas: sed partes esse, sunt materia & forma, ergo angeli componuntur ex materia & forma.

Sed contra est, quod licet Boet. in li. de duabus naturis, & una persona Christi. Omnis natura in corpore substantiae nullo materiae innitur fundamento: sed angeli sunt incorporei, ergo non est in eis materia.

Respon. Dicendum, quod quidam ponunt angelos componi ex materia & forma: sed hoc videtur repugnans naturae eorum propter duo, quae in eis inueniuntur. Primo quidem, quia intellectuales sunt. Si enim angeli haberent materiam de sui compositione, oporteret omne quod in eis est, eis inesse per modum materiae conuenientem, cum omne quod est in alio, sit in eo per modum recipientis, ut habetur in li. de causis. Forma autem aliqua hoc modo est in materia, quod in ea habet esse particulare & naturale. Unde si angeli essent ex materia compositi, oporteret quod forma quibus intelligunt, quae cumque sint, essent in eis secundum esse naturale & particulare, & sic sequeretur hoc impossibile, quod angelus nunquam cognosceret, nisi particulare: quia forma particulariter in aliquo recepta non potest esse uniuersalis cognitionis principium, sicut patet in sensu. Nec potest obuiari per hoc, quod ponat angelus componi ex materia alterius naturae, quam haec materia corporalis: quia quatenusque esset illa materia, constat quod reciperet formam substantialem angelum particulariter, alias angelus non esset res particularis, & sic illa materia conueniret cum hac materia in hoc, quod forma in ea reciperent per modum particularis, unum impossibile est angelum, uel aliquam substantiam intellectualem ex materia componi, cum alterius modi sit receptio qua recipit intellectus formam, & qua recipit materia prima, ut dictum est. Unde dicit philosophus in 3. de anima, & phil. sententia est, quod intellectualitas immunitatem habet

lp. q. 50. ar. 1. o. spiritus. l. e.

fectionis in intellectu angelico sit quasi materialis dispositio ad illam beatitudinem, vñ simul ex intellectu angeli procedit operatio duplex. Vñ ratione unionis ad verbum, quã. videt res in verbo. Alia ratione speciei intelligibilis, qua informatur, qua videt res in propria natura; nec etiam in una harum operationum debilitatur per attentionem ad alteram, sed magis confortatur, cum vnã sit ratio alterius, sicut imago rei vnã confortatur dum vnã in actu occulto exteriori actio. n. beatitudinis in beatis est ratio cuiuslibet alterius actio in eis inueniente.

Et per hoc patet responsio ad primum. Secundum concedimus, quia exemplum illud non est conueniens.

AD TERTIVM dicendum, quod potentia intellectiva angeli non terminatur ad duos actus secundum idem, sed secundum diuersas species, quibus ad actum ordinatur.

AD QVARTVM Dicendum, quod inter actum & obiectum nihil cadit medium, sicut species cadit media inter intellectum & eius actum, unde non est simile.

ARTICVLVS VIII.

Verum angelus meruerit suam beatitudinem.

Circa tertium sic proceditur. Videtur quod angelus non meruerit suam beatitudinem. Quid enim dicitur beatum, perfectum est: quod autem meretur, est adhuc imperfectum: sed non potest idem esse simul perfectum & imperfectum: ergo non potest angelus mereri beatitudinem, dum habet eam.

¶ 2. Pra. Angelus beatus est comprehensibilis autem meretur, nisi uiator. Si dicatur, quod in primo instanti quo beatus fuit angelus, beatitudinem meruit. Contra, ergo simul fuit uiator & comprehensibilis, quod falsum est, cum hoc sit solus Christi.

¶ 3. Pra. Beatitudo, secundum Philosophum, in actu consistit, sed in actu perfecto: & similiter meritum in actu, sed imperfecto: non autem potuit esse quod actus angeli simul esset perfectus & imperfectus: ergo non potuit esse, quod simul esset beatus & beatitudinem meruerit.

SED CONTRA. Beatitudo a nulla pura creatura habetur sine merito, cum habet primum ratione: sed angelus non potuit eam mereri, nisi in primo instanti, quo beatus fuit, quia ante non habuit gratiam, ut quidam ponunt, & sic mereri non potuit, ergo in primo instanti suae beatitudinis ea meruit.

RESPON. Dicendum, quod de conditione angeli triplex est positio. Quidam enim posuerunt quod angelus in primo instanti suae creationis fuit beatus: sed hoc videtur inconueniens, quia pari ratione alij a primo instanti fuissent miseri, quod etiam quidam dicunt, sed absurdum est, & condempnatum. Alij vero dicunt, quod fuerunt conditioni in gratia omnes & in ea quidam perseverantes beatitudinem meruerunt: alij uero contra eam agentes, facti sunt miseri, & haec opinio nihil difficultatis habet, unde prece exteriis mihi magis placet. Tertij vero dicunt, quod fuerunt creati angeli in puris naturalibus, & quibusdam conuersis ad verbum simul collata est gratia & beatitudo: & hi diuiduntur in tres uias. Quidam enim dicunt, quod nunquam beatitudinem meruerunt: sed hoc non uidetur competere nisi soli Christo, qui est filius naturalis, ut haec redit ad diuinam fruitionem sine merito habeat. Alij vero dicunt quod mererentur eam ex operibus, quae circa nos agunt: & hoc est non videtur conueniens, ut meritum sequatur premium, cum magis meritum sit dispositio ad premium. Tertij vero dicunt quod

A in primo instanti beatitudinem meruerunt ex hoc ipso, quod ad verbum conuersi sunt: & haec opinio inter has tres probabilior est. Vnde ad eius euidentiam sciendum est, quod meritum se habet ad premium, sicut motus ad terminum, & sicut fieri ad factum esse. In his autem quae successiue fiunt, prius est fieri quam factum esse. In his vero quae sunt subito, simul est fieri & factum esse, sicut simul acriluminatur, & illuminatus est, & simul res creatur, & creata est. Cuius ratio est, quia instans illud in quo primo aliquid factum est, est terminus temporis praecedentis, in quo non erat: & sic aliquid de aliqua proprietate illius temporis retinetur, quantum potest dici quod ante hoc instans res ista non fuit. Et quia

B in his quae per modum successiuum fiunt, fieri attribuitur temporis praecedenti, in momentaneis tamen actionibus fieri non potest attribui, nisi ipsi instanti primo, quod diuidit inter esse & non esse rei. Vnde quauis in omnibus alijs instantibus sequentibus possit dici, quod hoc factum non est, non tamen potest dici quod fiat & factum est nisi est in primo. Similiter dico quod in primo d instanti, quo mens angelica conuersa est ad uerbi fruitionem, & beata quidem erat ratione perfectae fruitionis, quasi in facto esse existens, beatitudinem merebatur in hoc, quod conuertebatur ad uerbum, non praexistente beatitudinis perfectione, sed quasi existens in ipso fieri beatitudinis: sed postmodum mens angeli est tunc beata, & non beatitudinem meretur. Similiter est de contritione, quia in eodem instanti est terminus preparationis ad gratiam, & gratiae infusio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non oportet ponere idem simul esse perfectum & imperfectum: sed idem simul esse perfectum & terminum imperfectionis, vel nunc primo esse perfectum.

AD SECVNDVM dicendum, quod angelus meretur ut uiator, non quasi distans a termino, sed ut in termino uice existens.

AD TERTIVM dicendum sicut ad primum.

ARTICVLVS IX.

Verum angelus moueatur in instanti.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod angelus moueatur in instanti. Sicut enim dicitur in libro de intelligentiis, in motu angeli magnitudo spaciae distantiam non operatur: sed propter distantiam quae facit magnitudo spaciae, contingit quod aliquid non equo cito pueniat ad propinquum & distans, ergo angelus, quae cito ad distans & propinquum peruenit, sed oporteret moueri in instanti, ergo angelus in instanti mouetur.

¶ 2. Pra. Sicut se habet mobile diuisibile ad motum diuisibilem successiuum, ita se habet mobile indiuisibile ad motum indiuisibilem & instantaneum: sed corpus, quod est mobile diuisibile mouetur successiue in parte diuisibili, ergo angelus, qui non est mobile diuisibile ex hoc quod caret quantitate, mouetur subito, uel in instanti.

¶ 3. Pra. Aristoteles, Physica, probat, quod si aliquid moueretur in uacuo, moueretur in instanti, propter hoc, quod medium mobili non resistit: sed sicut uacuum non resistit corpori in motu, ita nec aliquid plenum ipsi angelo, ergo angelus mouetur in instanti.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus super Genesim ad litteram, quod Deus mouet creaturam spiritualem per tempus: angelus autem est creatura spiritualis, ergo mouetur per tempus, & non in instanti.

RESPON. Dicendum, quod in omni motu oportet

D.44.

p. q. 62. ar. 1. o. & 2. d. i. i. 4. q. 2. ar. 3.

11. 2. 2. 2. 2.

o. 8th. com. 10.

id. 5. ar. i. o.

D.160.

p. q. 62. ar. 1. o. 2. d. i. i. 4. q. 2. ar. 3. o.

Tex. com. 7.

Tex. c. 64.

ter intelligere successione, & tempus per aliquem modum, eo quod termini cuiuslibet motus sunt sibi oppositi inuicem & incontinentes, ut patet in 1. phisic. Vnde oportet quod omne mobile intelligatur esse primum in vno termino motus, & posterius in altero, & sic sequitur successio, sed transire de vno termino ad alterum in motibus corporalibus contingit dupliciter. Vno modo, sicut de instanti in instanti, hoc autem esse non potest, nisi quando sunt tales termini motus, inter quos est accipere aliquo modo medium, sicut inter duo instantia est tempus medium, ut patet in loci mutatione, & alteratione, augmento, aut diminutione, & hi motus dicuntur continui propter continuitatem eius super quod transit motus, cuius est plus & minus accipere. Alio modo, transitur de vno termino motus in alium, sicut de tempore in instanti, & hoc accidit in motibus, quorum termini sunt privatio & forma, inter quae constat medium non esse: vnde non potest sic transiri de vno extremo in alterum, ut quandoque in neutro extremo sit, sicut transitur de instanti in instanti, ita quod in neutro est instantium: sed in medio tempore, & huiusmodi, motus sunt generatio, & corruptio, & illuminatio, & huiusmodi, in quibus oportet dicere, quod unus terminus erat in toto tempore praecedente, & alius in instanti ad quod tempus terminatur: huiusmodi autem mutationes sunt termini motus cuiusdam, sicut illuminatio dici est terminus motus localis soli, unde in toto tempore praecedente, quo sol mouetur ad punctum directe oppositionis, erant tenebrae: in ipso vero instanti quo peruenit ad punctum predictum, est lumen: & similiter est de generatione & corruptione, quae sunt termini alterationis. Et quia inter tempus & instans non cadit aliquod medium, nec est aliquod instans accipere immediate praecedens d ultimum temporis, inde est, quod in huiusmodi mutationibus absque omni medio transitur de vno extremo in aliud, nec est accipere ultimum tempus in quo fuerit in termino a quo, sed ultimum tempus quod terminatur ad instans, in quo est in termino ad quem, & ideo huiusmodi mutationes instantaneae dicuntur. Hoc autem dici non potest in motu angeli, eo quod nullum ordinem habet ad aliquem motum continuum, ut possit dici terminus eius, unde oportet ponere quod intelligatur transire de termino motus in terminum motus, sicut transitur de instanti in instanti, & non sicut transitur de tempore in instanti, eo quod tempus non potest intelligi sine motu: unde cum esse angeli in termino a quo a nullo motu dependeat, non potest dici quod sit ibi in tempore, sed in quodam nunc, & similiter in termino ad quem cum alio nunc: sed huiusmodi nunc non sunt termini huiusmodi temporis, quod est numerus motus caeli, eo quod motus angeli nullo modo dependet a motu caeli, ut eius numero mensuretur: nec oportet ea contineri per medium tempus. Continuitas enim temporis sequitur continuitatem motus, & continuitas motus sequitur continuitatem magnitudinis super quam transit motus, ut habetur in 4. phisic. sed in ipsis operationibus angeli, ratione quartum dicitur moueri per diuersa loca, non est inuenire aliquam continuitatem, sed consistit quae se habent, nisi & nunc quod mensuratur motum angeli sunt consequenter se habentia, & non est inter ea aliquid continuas, & ipsa pluralitas sic se consequenter est quodam tempus, in quo dicimus angelum moueri, & hoc consonat dicti philosophi ubi dicit, quod eiusdem rationis est indiuisibile mo

D. 744.

Tex. c. 99.

D. 118.

ueri, & tempus componi ex nunc. AD PRIMUM ergo dicendum, quod non requiritur tempus in motu angeli propter distantiam, sed propter incontinentiam terminorum, quia non contingit angelum esse in duobus locis simul. AD SECUNDUM Dicendum, quod successio motus non solum sequitur diuisionem mobilis, sed etiam eius, super quod transit motus: quia secundum prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, ut dicitur in 4. phisic. Licet ergo angelus sit indiuisibilis, tamen loca, secundum quae moueri dicitur, sunt diuisa ad inuicem: & ideo oportet in motu eius intelligi aliquam diuisionem. AD TERTIUM Dicendum, quod quamuis non impediat aliquod plenum angelum in suo motu, tamen propter rationem iam dictam, oportet in motu eius intelligi diuersa nuncratio, autem Philosophi est magis ducens ad impossibile quam ostensa, ut Commentator ibidem dicit.

ARTICVLVS X.

Utrum angeli possint agere in haec corpora inferiora:

Circa quintum sic proceditur. Videtur, quod angeli non possint agere in haec corpora inferiora. Actio enim non potest nisi inter ea quae habent aliquam convenientiam ad inuicem: sed angelus non habet convenientiam cum istis corporibus, cum corruptibilem & incorruptibilem etiam genus non sit vnum, ut dicitur in 10. meta. ergo angeli in haec corpora non possunt agere.

¶ 2. Praeterea. Si agunt angeli in haec corpora, aut agunt imperium, aut per influxum. Si per imperium, aequaliter agere possunt in propinqua, & in distantia, quod est contra Damascenum, qui dicit, quod ubi operantur ibi sunt. Si vero per influxum, oportet quod illud quod influunt per medium transeat: medium autem corporale non est receptiuum spiritualis impressionis. ergo nullo modo possunt angeli agere in haec inferiora corpora neque in animas nostras.

¶ 3. Praeterea. Non possunt dici agere, vel influere, sicut sensus insuit riuo, ut idem numero quod prius est in angelo, post modum in his inferioribus fiat, quia sic in agendo aliquid amitteret: nec iterum illud quod in his inferioribus recipi dicitur per eorum influxum creando, quia angeli creatores non sunt: nec iterum educendo de potentia in actum, quia ad hoc natura sufficit. ergo angeli nullo modo in inferiora agunt.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 3. de Trinitate, quod ea quae diuinitus in corporalibus fiunt, ministerio angelorum fiunt. Greg. etiam dicit in 4. dial. quod omnia corporalia per spirituales substantias administrantur.

RESPON. Dicendum, quod de actione angelorum in haec inferiora corpora duplex est opinio apud philosophos. Commentator. n. vult in 10. meta. quod substantiae spirituales non possunt imprimere in haec inferiora corpora, nisi mediantibus corporibus caelestibus, quae a substantiis incorporeis mouentur, secundum philosophos. Auic. vero vult. in sua meta. & 16. de naturalibus, quod dupliciter imprimunt in haec inferiora. Vno modo, per motum orbium: & alio modo per imperium immediate, quia forma intellectus eorum sunt factiua secundum eum, & materia sensibilis obedit eorum conceptionibus, plusquam quibuslibet qualitatibus actiuis & passiuis: & exinde est factum quod in istis inferioribus fiunt aliquae transformationes

mutaciones quandoque ex conceptionibus superiorum substantiarum prater totum ordinem causarum naturalium. Sed hac opinio secunda repugnat dictis Aug. in 3. de tri. ubi dicitur quod angelis non d'feruit ad natum materia corporalis. Repugnat etiam rationi, quia quamuis quod est potentia in materia sit actu in substantiis, multo nobilius tamen materia corporalis non est proportionata potentia respectu talis actus, quo substantie spirituales in actu sunt. Oportet autem agens quod educit de potentia in actum, esse materie proportionatum: unde non potest esse quod virtus substantie spiritualis creata: se extendat ad materie transmutationem immediate, sed mediante aliquo agente naturali. Quamuis n. ei non obediat corporalis materia ad formalem transmutationem, immediate tamen obedit ei localiter ad motum localem, & per hanc uirtutem possunt congregare & circumponere aliqua agentia naturalia ad aliquem effectum perficiendum. Ea uero ad que nulla uirtus naturalis se extendit, sunt sola diuina uirtute, que sola potest naturalem ordinem immutare: sed quia mentes nostras sunt proportionata & propinqua ad recipiendum actionem angelorum, ideo in mentes nostras agere possunt dupliciter. Vno modo, confortando intellectum nostrum, sicut in corporalibus minus calidum confortatur per magis calidum. Alio modo, per agens naturale ipsius intellectus, sicut etiam agit in corpora, & hoc est in quantum lumine angelico illustrantur phantasmata ad aliquas nobiliores conceptiones imprimendas, quod lumine intellectus agentis exprimi possent.

A a creatione.
¶ Secundo, Vtrum imperare sit actus uoluntatis, uel rationis.

ARTICVLVS XI.

Vtrum anima uegetabilis, & sensibilis educantur in esse per creationem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod anima uegetabilis & sensibilis educantur in esse per creationem. Vt n. dicit Aug. in lib. de uera religione. Substantia uiuens nature ordine prefertur substantie non uiuenti: sed anima sensibilis & uegetabilis sunt substantie uiuentes, ergo sunt nobiliores omnibus substantiis non uiuentibus: alique autem substantie non uiuentes sunt immediate a Deo creata, ut elementa huius mundi, ergo & anima sensibilis, & uegetabilis immediate a Deo creantur, cum nobilitas facientis demonstrat nobilitatem facti.
¶ 2. Prat. Oportet cui proprie competit fieri, uel sit ex nihilo, uel sit ex aliquo: sed anima uegetabilis, uel sensibilis competit proprie fieri, ergo cum non fiat ex aliquo, quia non habent materiam partem sui, relinquuntur quod fiant ex nihilo, & sic excutuntur in esse per creationem. Probatio media. Omne quod proprie habet esse, si non semper fuit, proprie dicitur fieri: sed anima sensibilis proprie & uere habet esse, cum sit substantia operans, mouet enim corpus, nihil autem habet propriam operationem nisi quod habet proprium esse, ergo cum anima sensibilis huius aialis non semper fuerit, proprie competit ei fieri, & sic restat quod creetur.

Art. 4. 216
ad. 1. 4 &
1. p. q. 11. ar.
1. 0. & p. q. 3.
ar. 2. 0.

SED CONTRA est, quod philo. dicit in 2. de anima, quod sensitiui prima mutatio fit a generante. Prima autem mutatio sensitiui est secundum quam acquiritur actum primum, qui est anima sensitiua, ergo fit per generationem, & non per creationem.
¶ 2. Prat. Omne illud quod precedit in semine hominis ante introductionem anime rationalis, est per generationem, & non per creationem: sed anima uegetabilis & sensibilis precedunt in semine hominis, quia primum est unum quam animal, & animal quod homo, secundum Philosophum 16. de animalibus, ergo etiam in homine est anima sensibilis & uegetabilis per generationem.

Te. com. 59.

¶ 3. Pra. Cum Deus in instanti operetur, natura uero successiue, omne illud quod per actionem sue cessiuam exit in esse, est ab aliquo agente naturali: sed anima sensibilis & uegetabilis producantur actione successiua, quia determinato spatio temporis uiuificatur conceptus, & sensificatur, ergo anima sensibilis & uegetabilis sunt a naturali agente & non per creationem.

RESPON. Dicendum, quod circa hanc questionem est duplex opinio. Quidam enim dicunt animam sensibilem & uegetabilem esse ex creatione. Alii uero ex traduce, & hac diuersitas apud phil. inuenitur non solum de istis animabus, sed etiam de omnibus formis substantialibus. Quidam n. ut Plato & Auicenna, posuerunt omnes formas ab extrinseco esse, qui precipue ex duob. mouebantur. Primo quidem, quia cum forme non habeant materiam partem sui, non possunt fieri ex nihilo, unde oportet quod a creatore fiant. Secundo, quia in reb. inferioribus non uidebantur principia actionis, nisi qualitates actiue & passiuas, quas iudicabant insufficientes ad productionem formarum substantialium, cum nihil agat uel tra sua spem. Sed in hoc uidetur fuisse decepti, quia attri-

D. 123.

D. 126.

Te. com. 11.

QVÆSTIO

DEINDE queritur de his, que pertinent ad homines.
¶ Primo, Quantum ad naturam.
¶ Secundo, Quantum ad gratiam.
¶ Tertio, Quantum ad culpam.
¶ Quarto, Quantum ad gloriam.
¶ Quantum ad naturam queruntur duo.
¶ Primo, Vtrum uegetabilis & sensibilis anima sit

attribuebant fieri proprie istis formis, cum tamē fieri non sit nisi compositi, cuius etiam proprie est esse. Forma. n. esse dicuntur non ut subsistentes, sed ut quo composita sunt: unde & fieri dicuntur non propria factio, sed per factioem suppositorum, qua transmutantur transmutatione materie de potentia in actum: unde sicut composita sunt per agentia naturalia, ita etiam formae quae non sunt subsistentes. Qualitates autem actiuae, & passivae agunt ad formas substantiales in virtute substantialium formarum, quarum sunt instrumenta, sicut calor ignis agit ut instrumentum animae nutritivae. ut dicitur in 2. de anima. Anima autem vegetabilis & sensibilis non sunt formae subsistentes, alias remaneret post corpora, unde oportet quod fiant a generate per actionem compositorum, sicut, & ceterae formae materiales: sola autem anima intellectiva quae habet esse subsistens, cum maneat post corpus, est ab extrinseco per creationem. Si autem sensibile, & vegetabile, & intellectuum in homine in diversis substantiis aia radicantur, tunc & vegetabilis, & sensibilis hominis in generate erit. Sed quia haec opinio repugnat dictis philosophorum, quod in uno animato unam animam tantum posuerunt, ad quod omnes operationes animae pertinent, & etiam contra dicta sanctorum improbatum pluralitatem animarum, ut in patet in lib. de ecclesiasticis dogmatibus: id approbato quod in homine sit tantum una substantia aia, cuius potentiae sunt vegetativum, sensitivum, & intellectuum, dicimus quod anima hominis, quae omnes has potentias animae sustinet, a Deo creatur, quamvis per operationem naturalis agentis fiat, ut corpus organizatum actu perficiatur per potentias, quae sunt corporaliū partium actus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod anima vegetabilis & sensibilis non sunt substantiae viventes, sicut nec subsistentes, sed sunt principia vivendi & essendi: & iterum non oportet si quid minus nobis sit a Deo immediate, quod etiam quod est magis nobile, quia Deus cum non habeat limitatam virtutem, nec agat necessitate naturae, potest agere & nobiliora, & minus nobilia secundum suam voluntatem: sicut immediate produxit prima individua brutorum animalium, quibus tamen homines, qui nunc generantur ex semine, nobiliores sunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod animae sensitivae non convenit per se esse, nec fieri, nec operari: nulla enim est actio animae, in qua corpus non communicet. Est. n. duplex potentia motiva animae sensitivae, una quae imperat. appetitiva, cuius actus consistat, quae affixa musculis & nervis est principium mobilitatis in eis, sed ipsa distinctio partium corporaliū facit, quod una pars animalis est movens, & alia mota, & ita possunt moveri ex se.

Alia, quae sunt in contrarium, concedimus, nisi quantum pertinet ad hominem, in cuius semine quamvis praecedat vegetativa, & sensitiva anima imperfecte, cum illis cessantibus introducatur per creationem anima rationalis, quae perfecte continet quod in eis erat imperfectio. Nam secundum Avicennam in generationem animalis ex semine interveniunt multae generationes, & corruptiones.

ARTICVLVS XII.

Utrum imperare sit actus rationis.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod imperare sit actus rationis, quia philosophus dicit 1. eth. Ratio recte, & ad optima deprecatur, & obedit

ei quod est continentis. ergo imperare, & deprecari, & huiusmodi videntur ad rationem pertinere. SED CONTRA. Imperare ad dominium pertinet: sed nos sumus domini nostrorum actuum per voluntatem. ergo imperare est actus voluntatis.

RESPON. Dicendum, quod in imperio duo concurrunt, quorum unum est rationis, aliud voluntatis. Qui enim imperat aliquid, inclinatur ad faciendum quod voluntatis est: ipsius enim est movere per modum agētis, & iterum ordinat eum cui imperat, ad exequendum illud quod imperatur, & hoc ad rationem pertinet, cuius est ordinare. Et si duorum horum ordo consideretur, videtur primum esse inclinationem voluntatis in aliquid per electionem, & postea in principio executionis ordinatur per quos fieri debet quod electum est, & sic imperium erit immediate actus rationis, sed voluntatis quasi primo movens.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QV AESTIO VI.

ARTICVLVS XIII.

Utrum charitas per suam essentiam augetur.

DEINDE quaeritur quantum ad gratiam pertinet, utrum charitas secundum suam essentiam augetur, & videtur quod non. Cum enim augmentum sit quaedam mutatio, vel variatio, quod secundum essentiam augetur, secundum essentiam variatur, vel mutatur: sed quod mutat, vel variatur secundu essentiam, aut generatur, aut corrumpitur. ergo si charitas secundum essentiam augetur, corrumpitur: non enim generatur cum prius fuerit.

Prater. Charitas non habet quantitatem nisi virtutalem: sed virtus charitatis est ipsa essentia eius, ergo quantitas charitatis est essentia eius. non ergo potest esse quod varietur quantitas charitatis sine variatione essentiae eius, & sic si augetur secundum essentiam, oportet quod esse eius vel generetur, vel corrumpatur.

SED CONTRA. Praemium essentiale respondet ipsi essentiae charitatis: sed quidam proficiunt ad maius praemium essentiale. ergo in eis charitas secundum essentiam augetur.

RESPON. Dicendum, quod charitas secundum suam essentiam augetur: sed notandum est, quod haec praepositio, secundum, varias habet vias interpretari, quandoque denotat subiectum, ut cum dicitur, Iste est albus secundum pedem, quia pes est subiectum albedinis: quandoque vero formam, ut cum dicitur, Iste est coloratus secundum albedinem. Cum ergo dicitur aliquid secundum hoc moveri, potest intelligi vel subiectum, vel formam. Cum enim dicitur, Iste movetur secundum manum, notatur subiectum motus. Cum vero dicitur, Iste movetur secundum locum, notatur id, quod formaliter specificat motum. Sic ergo cum dicimus charitatem secundum essentiam augetur, denotatur subiectum augmenti, ut sit sensus, Ipsa essentia charitatis augetur: sicut cum dicimus, album augetur secundum essentiam suam, non autem designatur forma specificans motum, ut sit sensus, augetur secundum essentiam. i. augmentum eius est motus in esse, vel in essentia, & sic dicitur augmentum esse secundum quantitatem. Et quavis quantitas charitatis, quae est virtus, sit idem quod essentia charitatis, non tamen oportet quod essentia charitatis tollatur, quia

Tex. 66. 41.

1. q. 17. ar. r. o. & 1. p. q. 1. ar. 5. ad. a.

quia est in augmento corporali ipsa essentia quantitas non tollitur, cum semper maneat dimensio interminata, sed secundum diversas terminationes quas recipit, fit mutatio de parvo in magnum, quae est augmentum, ita etiam ipsa virtus charitatis non tollitur per essentiam suam, sed variatur terminatio eius. Omnis autem forma recepta in aliquo subiecto terminationem recipit secundum capacitatem recipientis; unde quando subiectum charitatis magis disponitur ad charitatem, scilicet ad congregationem suam ad Deum, tanto maiorem participat charitatem, & sic charitas secundum suam essentiam augetur dicitur.

Et per hoc patet solutio ad obiecta.

QV AESTIO VII.

DE INDE quaeritur de his quae pertinent ad culpam.

¶ Et quaeruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Petrus negando Christum peccauit mortaliter.

¶ Secundo, Vtrum habere plures praebendas sine cura animarum absque dispensatione, sit peccatum mortale.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum Petrus negando Christum peccauit mortaliter.

CIRCA primum sic proceditur. Videtur, quod Petrus negando Christum non peccauit mortaliter. Dicitur enim quaedam gl. quod peccauit per surreptionem, sed peccatum per surreptionem est veniale, & non mortale, unde primi motus qui per surreptionem sunt, sunt peccata venialia, ergo peccauit tantum venialiter.

¶ 2° Praet. Bernardus dicit in lib. de dile. domini, quod in Petro charitas fuit sopita, non extincta: sed per peccatum mortale charitas extinguitur, ergo Petrus non peccauit mortaliter.

SED CONTRA est, quod Gregorius dicit in mora. quod Petrus ab ipsis faucibus diaboli eripitur: sed in faucibus diaboli non est aliquis nisi per peccatum mortale, ergo Petrus peccauit mortaliter.

RESPON. Dicendum, quod absque dubio Petrus peccauit mortaliter negando Christum, quod quidem patet ex duobus. Primo, quia negauit fidem in loco ubi periclitabatur, & eius confessio requirebatur. Ore enim confessio fit ad salutem, ut dicitur ad Rom. 10. in quo uidetur quod sit de necessitate salutis confessio fidei in casu praedicto, & sic praecipue mendacium in his quae fidei sunt, est peccatum mortale, secundum Augustinum in lib. de mendacio. Secundo, quia defectus confessionis & mendacio addidit periurium & blasphemiam, quia ut dicitur Matth. 16. Coepit detestari & iurare, quia non nouisset hominem, quae constat esse grauius peccata. Unde gl. dicit ibidem. Tertio cepit detestari, & iurare, quia non nouisset hominem, quia perseuerare in peccato dat in incrementum scelerum, & qui minima spernit, cadit in maiora.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod surreptio dupliciter accipitur. Vno modo, secundum quod opponitur deliberationi, & sic primi motus dicitur esse surreptitij, & sic Petrus ex surreptione non peccauit. Alio modo, secundum quod opponitur electioni, & sic Petrus ex surreptione peccauit, quia non peccauit

A ex electione quasi ex certa malitia, sed ex passione timoris: talis autem surreptio non excusat a mortali, sicut patet in incontinente, qui fornicatur motus concupiscentia, cum tamen haberet propositum continendi.

AD II. dicendum, quod Bernardus improprie loquitur & eius uerbum ut uerificetur, est intelligendum de quadam dilectione familiaritatis, quam Petrus ad Christum conceperat, quae in eo mansit etiam post negationem, uel si intelligatur de charitate gratuita, intelligendum est, quod non fuit extincta secundum praedestinationem diuinam, quae eius potentiam praeparabat, quam uisus in se extincta secundum actum.

ARTICVLVS XV.

Vtrum habere plures praebendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod habere plures praebendas sine cura animarum absque dispensatione sit peccatum mortale. Quicumque enim facit contra statutum concilij, peccat mortaliter: sed qui habet plures praebendas facit contra statutum concilij generalis, ergo peccat mortaliter. Probatio media, dist. 7. de in quodam decreto Urbani papae, quod incipit. Sacrorum canonum. Omnino aliquem in duabus ecclesiis titulari non liceat, sed unusquisque in qua titularus est, in ea tantum canonicus habeatur. Licet enim episcopus dispositione unius diuersis praesens possit ecclesiis, canonicus tamen praebendarius, nisi unius ecclesiae in qua conscribitur, esse non debet.

CONTRA est, quod in quodam decreto septime synodi. Clericus ab instanti tempore in duabus non connumeretur ecclesiis: negotiationis. n. est hoc, & turpis lucri commodum, & ab ecclesiastica consuetudine penitus alienum, & sic idem quod prius.

¶ 3° Praet. Chrysostomus dicit, quod tenebra erubuit, lumen erubescat, quod figura non fuit coecliam, rei reor esse illicitam: figura autem non fuit concessum, quod inter Leuitas qui capiebat in Bertheem, caperet in Hierusalem, ergo cum perfectiores esse deamus, qui capit in Tyro, non capit in Damasco.

¶ 4° Praet. Bernardus dicit. Qui non vnus, sed plures est in beneficiis, non vnus, sed plures erit in suppliciis: sed qui habet plures praebendas, plures est in beneficiis, ergo plures erit in suppliciis, & sic grauius peccat.

¶ 5° Praet. Quicumque committit se discrimini, & periculo peccati mortalis, peccat mortaliter: iste est huiusmodi, quia recipiendo plures praebendas iurat statuta utriusque ecclesiae, in quibus praebenda datur, quae aliquando non possunt simul seruari, utpote si eodem tempore uocerat ad electionem in utraque ecclesia, uel ad aliqua ecclesiae negocia peragenda, & praecipue, si sit causa inter duas ecclesias, cum utriusque teneatur, ergo uidetur quod peccet mortaliter.

SED CONTRA est, quia illud quod uergit in coe periculum, non est ab ecclesia sustinendum: sed ecclesia sustinet ut aliqui coeter habeant duas praebendas, ergo in hoc non est periculum peccati mortalis.

¶ 2° Praet. Licet sit alicuius patrimonium habenti praebendam accipere: sed maior est conuenientia inter ecclesiastica beneficia, quam iter patrimonium & praebendam, ergo etiam licet habenti unam praebendam, accipere aliam.

RESPON. Dicendum, quod ois questio, in qua de mortali peccato quaerit, nisi expresse ueritas habeatur,

D. 384.

beat, periculose determinatur: quia error, quo non creditur esse peccatum mortale, quod est peccatum mortale, conscientiam non excusat a toto, licet forte a tanto. Error vero, quo creditur esse mortale, quod non est mortale ex conscientia ligat ad peccatum mortale. Precipue autem periculum est, ubi veritas ambigua est, quod in hac questione accidit. Cum enim hæc questio ad theologos pertineat, in quantum dependet ex iure divino, vel ex iure naturali: & ad iuristas, in quantum dependet ex iure positivo, inveniunt in ea theologus, iurista, & iurista iuristas contrarie sentire. In iure naq. divino non inveniunt determinata expressa, cum in sacra scriptura expressa mentio de ea non fiat, quæ vis ad eam argumenta ex aliquibus auctoritatibus scripturæ forte adduci possint, quæ tamen non lucide veritatem ostendunt. Determinando vero eam secundum ius naturale, sic videtur ad præsens de ea dicendum, quod actionum humanarum multiplex est differentia. Quædam enim sunt, quæ habent de fornicatione inseparabiliter annexam, ut fornicatio, adulterium, & alia huiusmodi, quæ nullo modo bene fieri possunt, de numero talium non est hæc plures præbendas, alias in nullo casu dispensationem recipere possent, quod nullus dicit. Quædam vero sunt actiones, quæ de se in differenter sunt ad bonum, vel malum, ut lenarestucam de terra, vel aliquid huiusmodi, inter quarum numerum quidam computant habere plures præbendas, dicentes. Ita licitum est habere plures præbendas, sicut habere plura poma. Sed hoc non videtur esse verum, cum hoc, quod est habere plures præbendas, plurimas in se inordinationes contineat, utpote, quia non est possibile aliquem in pluribus ecclesiis deferuire, in quibus est præbendatus, cum præbenda videatur esse ordinata quasi quedam stipendia Deo ibidem ministratum. Sequitur etiam diminutio cultus divini, dum vnus loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio voluntatum testatorum, qui ad hoc aliqua bona ecclesiis contulerunt, ut certus numerus Deo deferuientium ibi esset. Sequitur etiam inæqualitas, dum vnus pluribus beneficiis abundat, & alius nec vnum habere potest, & multa alia huiusmodi, quæ de facili patent: vnde non potest contineri inter indifferentes actiones, & multo minus inter eas, quæ sunt secundum se bonæ, ut dare elemosinam, & huiusmodi. Sunt vero quædam actiones, quæ absolute considerate deformitatem, vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis aduenientibus bene efficiuntur, sicut occidere hominem, vel percutere, in se deformitatem quandam important: sed si addatur, occidere male factorem propter iustitiam, vel percutere delinquentem eam disciplinæ, non erit peccatum, sed iustum. In numero harum actionum vñ esse habere plures præbendas. Quamuis enim aliquas in ordinationes contineat, tamen alia circumstantiæ possunt superuenire, ita honestantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter euacuantur, utputa, si sit necessitas in pluribus ecclesiis eius obsequio, & possit plus seruire ecclesiæ, uel tantum dicitur absens quam alius præsens, & si qua alia sunt huiusmodi, & tunc istis conditionibus superuenientibus cum recta intentione non erit peccatum etiam nulla dispensatione interueniente, si consideretur tantum ius naturale, quia dispensatio ad ius naturale non pertinet, sed solum ad positium. Si vero aliquis hac intentione plura beneficia

habeat, ut sit ditior, ut lautius viuat, & ut facilius ad episcopatum perueniat in aliqua ecclesiis ubi est præbendatus, non tolluntur prædictæ deformitates, sed augentur, quia est tali intentione, & vnus beneficium habere, quod nullam inordinationem importat, esse illicitum, & sic quidem esset dicendum secundum ius naturale, etiam nullo iure positivo superueniente. Nunc autem certum est per antiqua iura hoc esse prohibendum: patet etiam hæc prohibitioni consuetudine esse contrariam, quæ quidam dicunt illa iura esse abrogata. Nam per contrariam consuetudinem iura humana abrogantur. Quidam vero dicunt per hanc consuetudinem antiqua iura non abrogari, eo quod quædam decretalis &c. Multa per patientiam tolerantur, quæ si in iudicio fuerint deducta, iustitia cogent cedarentur, & hæc controversia iuristis est relinquenda, quamuis hoc videatur esse probabile, quod quantum ad hoc quod iura illa antiqua continent, ius naturale abrogari non possit per contrariam consuetudinem, utpote irrationalem. Quantum autem ad hoc quod solum de iure positivo continetur, potest esse abrogata, præcipue si similitudinem hanc contrariam consuetudinem, in quorum potestate est ius positium mutare, intendunt per talium dissimulationem antiqua iura mutare. Si ergo antiqua iura, quæ hoc prohibent, in suo robore manent, contraria consuetudine non obstant, certum est non posse aliquem plures præbendas habere absque dispensatione, etiam illis circumstantiis superuenientibus, quæ secundum considerationem iuris naturalis actum poterant honestare. Si autem antiqua iura sunt per consuetudinem abrogata, tunc prædictis circumstantiis superuenientibus et sine dispensatione licitum est plures præbendas habere, sicut quibus circumstantiis licitum non est, quantumcumque que dispensatio interueniat, eo quod dispensatio humana non auferat ligamen iuris naturalis, sed solum ligamen iuris positivi, quod per hominem lauitur, & per hominem dispensari potest.

Et ex his de facili potest patere responsio ad obiecta.

ARTICVLVS XVI.

Utrum omnes sancti, qui sunt per ecclesiam canonizati, sint in gloria, uel aliqui eorum in inferno.

DEINDE queritur, quantum ad gloriam pertinet, utrum omnes sancti, qui sunt per ecclesiam canonizati, sint in gloria, uel aliqui eorum sint in inferno. & uidetur quod aliqui possint esse in inferno de his, qui sunt in ecclesia canonizati. Nullus enim potest esse certus de statu alienius, sicut ipseniet de se, quia quæ sunt hominis nemo nouit, nisi spiritus hominis qui est in ipso, ut dicitur 1. Corint. 2. sed homo non potest esse certus de se ipso, utrum sit in statu salutis. dicitur enim ecclesia 9. Nemo scit, utrum sit dignus odio, uel amoris, ergo multo minus Papa scit, ergo potest in canonizando errare.

Præterea quicumque in iudicando innititur meo fallibili, potest errare: sed ecclesia in canonizando sanctos innititur testimonio humano, cum inquirat per testes de uita, & miraculis, ergo cum testimonio hominum sit fallibile, uidetur quod ecclesia in canonizando sanctos possit errare.

SED CONTRA. In ecclesia non potest esse error damnabilis: sed hic esset error damnabilis, si ueneretur tanquam sanctus, qui fuit peccator, quia aliqui scientes peccata eius, crederent hoc esse falsum, & si

ita contigerit, possent ad errorem perducere. ergo Ecclesia in talibus errare non potest.

¶ 2 Præ. Aug. dicit in epistola ad Hiero. qd si in scriptura canonica aliquid mendacium admittatur, nutabit fides nostra, quæ ex scriptura canonica dependet: sed sicut tenemur credere illud quod est in sacra scriptura, ita illud quod est communiter per Ecclesiam determinatum, vnde hæreticus iudicatur qui sentit contra determinationem conciliorum. ergo cõmune iudicium Ecclesiæ erroneum esse non potest, & sic idem quod prius.

RESPON. Dicendum, qd aliquid potest iudicari possibile secundum se consideratum, quod reatum ad aliquid extrinsecum impossibile inuenitur. Dico ergo, qd iudicium eorum qui præsent Ecclesiæ potest errare in quibuslibet, si personæ eorum tm respiciatur. Si vero consideretur diuina providentia, quæ Ecclesiam suam Spiritu sancto dirigit, vt non erret, sicut ipse promisit, Ioan. 14. quod Spiritus adueniens doceret omnem veritatem de necessarijs, scilicet ad salutem, certum est qd iudicium Ecclesiæ vniuersalis errare in his, quæ ad fidem pertinent, impossibile est. Vnde magis est standum sententiæ Papæ, ad quem pertinet determinare de fide, quam in iudicio profert, quàm quorumlibet sapientum hominum in scripturis opinionum. cum Caiphas, quàmuis nequam, tamè quia Pontifex, legatur etiam infcius propheta esse, Ioan. 11. In alijs vero sententijs, quæ ad particularia facta pertinent, vt cum agitur de possessionibus, vel de criminibus, vel de huiusmodi, possibile est iudicium Ecclesiæ errare propter falsos testes. Canonizatio vero sanctorum medium est inter hæc duo: quia tamen honor quem sanctis exhibemus, quædam professio fidei est, quæ sanctorum gloriam credimus, pie credendum est, quod nec etiam in his iudicijs Ecclesiæ errare possit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Pontifex, cuius est canonizare sanctos, potest certificari de statu alius cuius per inquisitionem vitæ, & attestatiõnem miraculorum, & præcipue per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

AD SECVNDVM dicendum, quod diuina providentia præseruat Ecclesiam, ne in talibus per fallibile testimonium hominum fallatur.

Finis noni quodlibeti.

INCIPIT QVODLIBET DECIMVM.

QVÆSTIO PRIMA.

QVÆSTIVM est de Deo, angelo, & anima.

¶ De Deo quæsitæ sunt tria.

¶ Primo, De eius vnitæte.

¶ Secundo, De eius iudicio.

¶ Tertio, De eius sacramento.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vnitæte aliquid positive dicat in diuinis, & non remotionem tantum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod vnitæte aliquid positive dicat in diuinis, & non

A remotionem tantum, secundum opinionem Magistri. Ex priuationibus enim non constituitur res aliqua: sed ex vnitatibus constituitur numerus, qui est res, cum sit species quantitatis. ergo vnitæte non dicitur secundum priuationem tantum.

¶ 2 Præ. Numerus sequitur distinctionem. Si ergo vnitæte, & numerus in diuinis non dicerent rem aliquam, non esset in diuinis realis distinctio, quod est hæresis Sabelliana.

¶ 3 Præ. Si vnitæte, & numerus in diuinis dicuntur solummodo remotione: per vnitæte autem nihil aliud videtur remoueri quàm numerus, nec per numerum aliud quàm vnitæte, sequitur quod vtrumque istorum in diuinis dicitur secundum negationem negationis: sed negatio negationis non est, nisi secundum rationem tantum. ergo vnitæte, & numerus non essent realiter in diuinis, quod est inconueniens: & sic vnum & numerus aliquid positive dicunt in diuinis.

SED CONTRA. Omne quod prædicatur de aliquo, prædicatur de eo secundum propriam rationem: sed ratio vnius in negatione consistit. Est enim vnum, quod non dividitur secundum Philosophum. ergo de Deo prædicatur secundum remotionem tantum.

¶ 2 Præ. Secundum Philosophum in 10. Meta. vni & multa opponuntur, sicut priuatio, & habitus: priuatio autem dicitur per remotionem tantum. ergo vnum, quod inter prædicta duo tenet locum priuationis dicitur per remotionem tantum.

¶ 3 Præ. Vnum supra ens, non addit aliquid secundum rem, quia sic res non esset vna per suam essentiam, addit ergo aliquid secundum rationem tantum: sed quod est secundum rationem tantum, vel est negatio, vel relatio. Cum ergo vnum supra ens non addat aliquam relationem, quia ad aliquid non dicitur, videtur quod addat negationem.

RESPON. Dicendum, quod vnum quod est principium numeri, de necessitate aliquid positive dicit in eo, cui attribuitur, quia cum ex vnitatibus numerus constituitur, nisi vnitæte res aliqua esset, numerus res esse non posset, & sic non posset poni in aliquo genere tamquam species. Si ergo vnum, quod conuertitur cum ente, sit idem, quod vnum, quod est principium numeri, oportet quod etiam vnum, quod conuertitur cum ente, aliquid positive superaddat enti, & hoc concedit Auicenna. vnde vult, quod vnum, quod conuertitur cum ente, addat supra ens aliquid, quod ad gentis mensuram pertineat. Sed hoc non potest esse, quia cum vnum, quod conuertitur cum ente, de qualibet re dicatur, oportet quod etiam vnum, quod addit supra ens, sit vna, & sic, vel erit vna per aliquam vnitæte additam, & ita erit processus in infinitum, vel erit vna per essentiam suam, quod si est, stadium est in primo, vt. ens ipsum dicatur vnum per essentiam, non per aliquam rem additam. Sic ergo intelligendum est secundum opinionem Aristotelis, & Commentatoris eius, quod vnum, quod conuertitur cum ente non superaddit enti rem aliquam, sed

E solum negationem diuisionis: & sic huiusmodi vnum, & ponit aliquid in quantum in suo intellectu includit ens, & dicitur remotione quantum ad id, quod superaddit enti. Vnum vero, quod est principium numeri, quod superaddit enti aliquid de genere mensuræ, & similiter numerus cuius est principium, inueniuntur in rebus habentibus dimensionem, quia talis numerus causatur ex diuisione continui, & hic numerus. scilicet ex diuisione continui causatus, est subiectum Arithmetica, etiam secundum Auicennam. Quodlib. S. Tho. I Nulla

Tex. cap. 9. 6. Phy. tex. com. 25. & 5. Meta. tex. com. 11. 16.

1. p. q. 11. a.

D. 79.